

PROF. DR. EFRASIYAP GEMALMAZ'IN 80. YAŞI DOLAYISIYLA

Cengiz ALYILMAZ*

*kişilik kılurka kişilik anut
kişilik tenginçe körü kıl yanut*

*vefaka vefa ol kişilik haki
vefa kıl kişi bol atıngnı bedüt***

Geliş Tarihi: Kasım, 2017

Kabul Tarihi: Aralık, 2017

Öz

Yaptıkları bilimsel ve akademik çalışmalar, gerçekleştirdikleri projeler, yayınladıkları eserler ve yetiştirdikleri öğrenciler bilim adamlarının adlarını gelecek kuşaklara taşır; onları âdeta bir ekol ve marka hâline getirir.

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ da genel anlamda Türklük bilimi alanında; özelde ise dil bilimi ve ağız bilimi alanlarında yaptığı çalışmalar, yazdığı eserler ve yetiştirdiği öğrencilerle bir ekol / bir marka hâline gelen ve ünü Türkiye dışına taşan nadir bilim adamlarından biridir.

Bu makalede “80. yaşı dolayısıyla” Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın hayatına, eserlerine ve yaptığı çalışmalara dair bazı bilgiler dikkatlere sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, Türklük bilimi, Türkçe, dil bilimi, ağız bilim.

IN HONOUR OF 80TH BIRTHDAY OF PROF. DR. THE EFRASIYAP GEMALMAZ

Abstract

The names of the scientists are transferred to future generations thanks to their scientific and academic studies, their projects and published works and their students, which make them a cult and a brand.

Professor Dr. Efrasiyap GEMALMAZ is one of the few scientists who became a cult/brand with a fame expanding outside Turkey thanks to his studies, written works and students in the field of Turkic sciences in general and linguistics and dialects in particular.

This article provides some information regarding the life, works and studies of Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ in honor of his 80th age.

Keywords: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, Turkic Sciences, Turkish Language, linguistic, dialect.

* Prof. Dr.; Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, calyilmaz@gmail.com

** Yusuf Has Hacıp'ın *Kutadgu Bilig* adlı eserinin 1690-1691. beyitlerinde geçen (Arat, 1991: 186) bu özlü sözlerin anlamı şöyledir:

(Sana) insanlık edene karşı (sen de) insanlık et.

İnsanlara insanlıkları kadar karşılık ver.

Vefa(lı)ya karşı vefa göstermek insanlık görevidir.

(Sen de) insan ol; (sana) vefa gösterene karşı vefalı ol ve adını yücelt!

• **Prof. Dr.¹ Efrasiyap GEMALMAZ Kimdir?**

1964-2001 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görev yapan “Atatürk Üniversitesinin Efsane Hocası” Efrasiyap GEMALMAZ, *Türkçenin Derin Yapısı* adlı eserde yer alan “Sözlü ve Yazılı **KİMLİKLERİM (Ben, nerede, [kime ya da kimlere göre] kimim?)**” başlıklı yazısında kendisini şöyle tanıtmaktadır (Gemalmaz, 2010: XVII-XIX)²:

Efrasiyap GEMALMAZ:

Erzurum’un merkez köylerinden Terkinili (Yazıpınar) öğretmen Celal GEMALMAZ’ın ve Konklu (Altıntepeli) ev hanımı Veşfika [ÇULLU] GEMALMAZ’ın oğlu;

Hacı Süleyman GEMALMAZ’ın ve İbrahim ÇULLU’nun torunu;

Fatih GEMALMAZ’ın yeğeni;

Ersan GEMALMAZ’ın ve Ayten GEMALMAZ’ın ağabeyi;

Togay GEMALMAZ’ın amcaoğlu;

Beytullah ÇENKÇİLER’in damadı;

İnci GEMALMAZ’ın eşi;

Ayşe GEMALMAZ ve Emre GEMALMAZ’ın babası;

Abdullah ÇENKÇİLER’in eniştesi;

[Prof. Dr.] Hasan EREN’in, [Prof. Dr.] Saadet ÇAĞATAY’ın, [Prof. Dr.] Şinasi TEKİN’in, [Prof. Dr.] Selahattin OLCAY’ın, [Prof. Dr.] René / Monsieur GIRAUD’nun, ... öğrencisi;

[Y. Zr. Müh.] Yıldırım ÖZLÜTÜRK’ün, [Prof. Dr.] Hüseyin AYAN’ın, [Doç. Dr.] Banu KIRZIOĞLU’nun, Jacques / Monsieur VILLENEUVE’ün arkadaşı;

Cengiz ALYILMAZ’ın, Muharrem DAŞDEMİR’in, Filiz KIRBAŞOĞLU’nun, Suna DOĞAN’ın, Marie / Mademoiselle MAURER’in hocasıdır.³

¹ Efrasiyap GEMALMAZ, “unvan” kullanmayı sevmeyen, mecbur kalmadıkça asla unvan kullanmayan; mecbur kaldığı takdirde de yalnızca “Dr.” unvanını kullanan bir bilim adamıdır. Bilimsel ve akademik geleneğe uygun olarak onun unvanını yazmak zorunda kaldığım için kendilerinden özür dilerim.

² GEMALMAZ’ın kendisi hakkında bilgi verdiği bu yazısının yalnızca bir bölümü buraya alınmıştır. Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ ve öz geçmişi hakkında ayrıca bk. <http://efrasiyap.tripod.com/ozgecmis/ozgecmis.html>

³ Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, lisans seviyesinde binlerce; lisansüstü seviyede ise yüzlerce öğrencinin hocası olmuştur. Burada lisans ve lisansüstü eğitim seviyesinde ders verdiği öğrencilerden yalnızca birkaçının adını yazması kendilerinin takdiridir.

• **Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın Öz Geçmişi:**

Hocam Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, uzun yıllar hocalık yaptığı Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2001 yılında emekliye ayrılırken, kurucusu olduğu ve uzun süre müdürlüğünü yaptığı Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından yayımlanan *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*'nin 17. Sayısı'nı "Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Özel Sayısı" olarak çıkarmış; orada hocamın öz geçmişi ve eserleriyle ilgili bilgilere yer vermiştim. Söz konusu bilgilerden de hareketle ana hatlarıyla Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın öz geçmişini şöyle dikkatlere sunmak mümkündür:

Efrasiyap GEMALMAZ, 08.9.1937 tarihinde Erzurum'da dünyaya gelir. Öğretmen olan babası Celal Bey, adını "Ebcet Hesabı"yla, harflerinin değerleri toplamı doğum yılını[nın son üç rakamını] verdiği için "Afrasiyab" / "Efrasiyap"⁴ koyar.

GEMALMAZ, İlkokulu (Kurtuluş İlkokulu), ortaokulu (Erzurum Lisesi Ortaokulu) ve liseyi (Erzurum Lisesi) Erzurum'da okur. 1956 yılında Erzurum Lisesinden mezun olur.

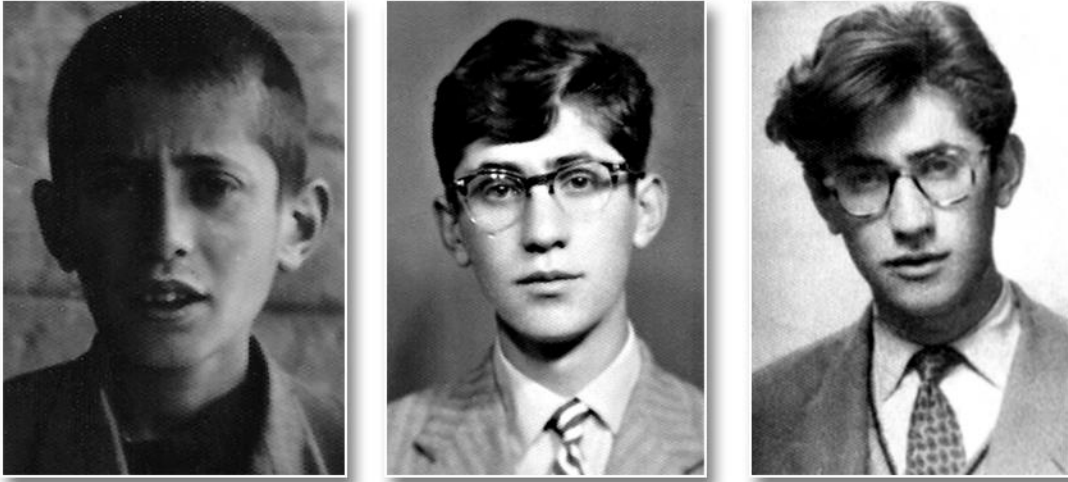

Foto 1, 2, 3: Efrasiyap GEMALMAZ'ın ortaokul ve lise yıllarına ait görüntüler

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin –o zamanki adıyla- Türkoloji Bölümüne mülakatla girer. Bu bölümde üç yıl okuyup, Prof. Dr. Vecihe HATİPOĞLU, Prof. Dr. Hasan EREN, Prof. Dr. Saadet ÇAĞATAY, Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ, Prof. Dr. Gündüz AKINCI, Prof. Dr. Hasibe MAZIOĞLU... gibi kıymetli hocalardan dersler alır.

⁴ Bilindiği üzere efsanevi Türk hükümdarı Alp Er Tunga, yıllarca İranlılarla savaşmış; İranlılar ona "Afrasiyab" adını / lakabını koymuşlardır. Merhum Celal Bey, oğlunun adını her ne kadar Efrasiyap koymuş olsa da ona daha ziyade (göbek adı olarak koyduğu) "Ali" diye seslenir.

GEMALMAZ, Ankara'da, 1958-1959 yıllarında hareketlenen siyasi olaylar üzerine, (babasının isteğiyle) Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne nakil yaptırır. Atatürk Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yeni açılmış olduğundan, öğrenimine birinci sınıftan başlamak zorunda kalır. Burada Prof. Dr. Ahmet CAFEROĞLU, Prof. Dr. Şinasi TEKİN, Prof. Dr. Niyazi AKI, Prof. Dr. Ali Nihat TARLAN, Prof. Dr. Mehmet KAPLAN, Prof. Dr. İsmail TUNALI, Prof. Dr. Halûk İPEKTEN, Prof. Dr. Orhan OKAY vd. seçkin hocalardan dersler alır; 04.7.1963 yılında birincilikle mezun olur.

Efrasiyap GEMALMAZ, üniversitede okuduğu yıllarda zaman zaman resim yapar; şiir yazar ve yakın arkadaşlarıyla birlikte kurdukları tiyatro ekibiyle oyunlar sergiler.

Foto 4: GEMALMAZ, bir grup Erzurumlu arkadaşıyla "Köyden İndim Şehire" mizanseninde (Gençlik Parkı / Ankara)

GEMALMAZ'ın birkaç şiirini ilgililerinin beğenisine sunmak yararlı olacaktır:

Ölümlüler

*“Teferrüç eyleyü vardım
Sabahın sinleri gördüm
Karıymış kara toprağa
Şu nazik tenleri gördüm!” Yunus Emre*

Biz yürüyen ölümlüler

ya siz

yatan ölümler

tüm

doğumlu muyduk

bilmem

doğduğumuzu bilmeden

bir avuç toprağa doğru

bu koşuş neden?

Ben toprak

sen toprak

o toprak

avuç avuç

toprak

toprak olduğumuzu bilmeden... (20 Mayıs 1963)

Ölümsüzlük Tutkusu⁵

“Levlâke Levlâk Lema Halaktü'l-Eflâk

(Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım)” Kutsi Hadis

Bir damla sudan

doğuşu

Tanrı'nın

yalnızlığında

Tanrıca düşüncelerimizin

ölümlü

sonsuz...

Sonra

yaratırken onu

sana yükselişimiz

ölümünden önce

ötesini

bilmemek için

ölümsüzlük

tutkusu içinde (26 Mayıs 1963)

⁵ GEMALMAZ'ın burada dikkatlere sunulan şiirleri dışında farklı konularda yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. [Bu şiirler GEMALMAZ'ın emekliye ayrıldığı günlerde bağışlamış olduğu kitapların arasından tesadüfen çıkmıştır. Yıllarca asistanlığını yapmış olmama ve çok yakınında bulunmama rağmen (samimi olarak itiraf etmeliyim ki) ben de Hocam'ın resim yaptığını ve şiir yazdığını bilmiyordum. Hoca'nın bu yönlerinin de olduğunu öğrendiklerinde birçok kişinin de tıpkı benim gibi şaşıracaklarına inanıyorum].

Toprağın Beni Kuşattığı Yerde

“Benim sadık yarım kara topraktır.” Aşık Veysel

toprağın beni kuşattığı yerde
toprağa dönüşümü düşünüyorum
sana dönüyormuşum gibi
bir yaşantı bitiyor
benimle
binlerce yaşantı başlıyor
sürüyor ardımca
ardımdan
böceklerde
bitkilerin dallarına yapraklarına yürüyorum
beni bir tohumda görüyorsun
ipince
oluş dolu
olmak üzere
bir yaz yağmurunda
susamış
ılık
doyumsuz
ellerimi tutmak istemiyorsun
biliyorum
beni duymak istemiyorsun
biliyorum
gel gör
seni kuşatıyorum
esen yelde
doğan güneşte

yaşadığın günde
bilmiyorsun
toprağın beni kuşattığı yerde
toprağa dönüşümü düşünüyorum
sana dönmeden önce
dudaklarında gülüş
gözlerinde tutku
yüzünde aydınlık
ellerimi tutmak istemiyorsun
biliyorum
beni bilmek istemiyorsun
biliyorum
gel gör
seni kuşatıyorum
yürüdüğün yolda
yattığın yatakta
duyduğun seste
ısırdığın yemişte
kokladığın çiçekte
esen yelde
doğan güneşte
yaşadığın günde
bilmiyorsun
toprağın beni kuşattığı yerde
toprağa dönüşümü düşünüyorum
sen bana dönmeyince... (28 Mayıs 1963).

Yüregim Sıcacık

*kanım sıcakık
yüregim sıcakık
sonra
ben ölmeye geldim
biliyorsun
ağlamaya değil
yoluna bakmaya değil
ölmeye
öldür beni
koma
yarına geç olacak
kanım
yüregim soğuyacak
seni sevemeyeceğim belki de
ölümü sevdiğim kadar bugün
savaş bitti artık
barış kanımla sulansın
kuru sevimsizdir
ıslak iğrenç
güzel
aydınlık
barışın dudakları da ıslaktır
güzeldir
kanımla sulandıkça iğrenç değildir
başkalarını bilmem ama
beni kıtır kıtır doğra
kanımın aktığını
etimin koptuğunu yaşamak istiyorum*

yaşamak doğuşun acısını
sensizce
akan kanımda
soğuyan yüreğimde
düşüncelerim gitmesin uzaklara
takılıp gözlerime
nem varsa verdim işte
neyi ayıracaksın benden
kadınımı
yavrumu
yuvamı
yurdumu verdim
sana verdim
başkaca isteğim de yoktu
biliyorsun
savaşıırken yığittim
yüreğim sıcak
kanım sıcaktı
yarına koma beni
yarın çok geç olacak
yüreğim
kanım soğuyacak
seni sevemeyeceğim belki de
seni sevmek yıkılıp gidecek benimle (16 Aralık 1964).

GEMALMAZ'ın gençlik yıllarında farklı tekniklerle yapmış olduğu birkaç resim işe şunlardır:⁶

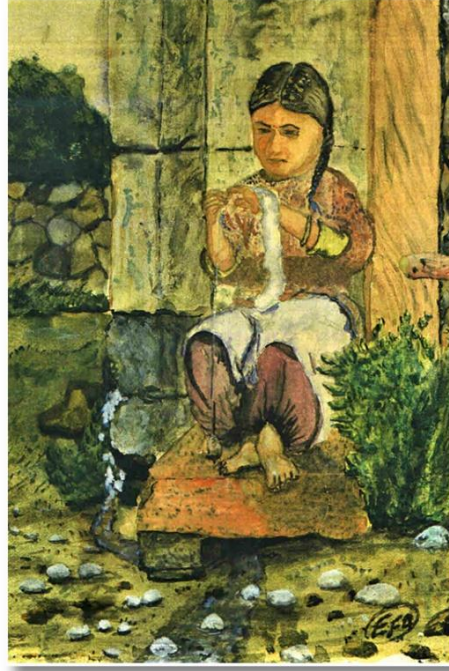

Foto 5, 6, 7: GEMALMAZ'ın yapmış olduğu resimlerden görüntüler

⁶ Erzurum ve çevresinde adlar genelde sevgi ve sempati bildirmek için kısaltılmakta; "Efrasiyap" adı da "Efo" ve "Efoç" şeklinde kullanılmaktadır. Efrasiyap GEMALMAZ Bey de arkadaşlarının ve yakınlarının kendisine böyle seslenmesinden dolayı yaptığı resimlerinde adını "Efo" olarak yazmıştır.

Efrasiyap GEMALMAZ, 1963-1964 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde önce “kütüphane memuru”, sonra da “yayın işleri şefi” olarak görev yapar. Bu görevde iken Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencilerine Fransızca⁷ dersler de verir.

Foto 8: Efrasiyap GEMALMAZ'ın asistanlık yıllarına ait bir görüntü

Efrasiyap GEMALMAZ, 30.6.1964 tarihinde Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde açılan asistanlık sınavına başvurur ve kazanır.

1964-1966 yılları arasında, bir yandan Türk Dili Asistanlığı görevini sürdürürken diğer yandan Hocası Prof. Dr. Selahattin OLCAY'ın teşvikiyle çok zor şartlarda Erzurum ve ilçelerinde derlemeler yapar.

GEMALMAZ, 26 Eylül 1966 tarihinde, (24 Nisan 1943 Bursa doğumlu; Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu) İnci CENKÇİLER ile evlenir.

⁷ GEMALMAZ, erken yaşlardan itibaren elektroniğe ve yabancı dillere ilgi duyar; ortaokul ve lise yıllarında Fransızca öğrenmeye ağırlık verir; henüz bu yıllarda kendi kendine iyi derecede Fransızca öğrenir. Onun yabancı dillere ve elektroniğe olan ilgisi ilerleyen yıllarda (akademik hayatında) “bilgisayarlı dil bilimi çalışmaları”na yönelmesini ve başarılı çalışmalar yapmasını sağlar. GEMALMAZ, bilgisayarlarda “mümkünün alanını sonuna kadar tüketmeyi başarabilen nadir insanlardan biri”dir. Ülkemizin ilk bilgisayar kullanıcılarından ve bilgisayarlarla ilgili ilk program yapımcılarından biri de olan GEMALMAZ, yabancı dillere ve elektroniğe karşı ilgisini hâlâ sürdürmekte; özellikle de bilgisayarlara ilgili gelişmeleri yakından takip etmektedir.

Foto 9, 10: GEMALMAZLAR'ın evliliklerinin ilk yıllarına ait görüntüler

GEMALMAZ, 1966 yılında, eşiyle birlikte Fransa'ya gider; 1966-1968 yılları arasında Strasbourg Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türkçe okutmanlığı yapar.

Foto 11: GEMALMAZLAR Fransa'da iken

Strasbourg'ta ünlü Fransız Türkolog Prof. Dr. René GIRAUD ile tanışır; dost olur ve onunla birlikte "Türkçenin Yabancılara Öğretimi" üzerine projeler hazırlar. Prof. Dr. René GIRAUD sayesinde Alsace Araştırmaları Enstitüsü Müdürü diyalektolog (ağız bilimci) Prof. Dr. Ernest BEYER ile de tanışıp dost olur. Prof. Dr. Ernest BEYER'in kendisine önerdiği metotla (yanında götürdüğü) Erzurum ili ağızları ile ilgili malzemeyi değerlendirme imkânı bulur.

GEMALMAZ, 1968 yılında vatani görevini yapmak üzere yurda döner; 01.10.1968 tarihinde askere alınır. 1968-1970 yılları arasında, Levazım Okulunda ve Harp Akademilerinde önce Fransızca mütercimi, daha sonra da Millî Güvenlik Akademisi Planlama Kurulu üyesi olarak görev yapar.

Foto 12: Efrasiyap GEMALMAZ'ın askerlik dönemine ait bir görüntü

GEMALMAZ, vatani hizmetinin ardından 03.10.1970 tarihinde tekrar Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki görevine döner.

Efrasiyap GEMALMAZ, malzemesini Prof. Dr. Selahattin OLCAY'ın yönetiminde derlediği, metodunu Fransa'da Prof. Dr. René GIRAUD ve Prof. Dr. Ernest BEYER'le oluşturduğu *Erzurum İli Ağzları* adlı doktora tezini, yine Prof. Dr. Selahattin OLCAY'ın yönetiminde tamamlayarak 31.03.1973 tarihinde, Prof. Dr. Selahattin OLCAY, Prof. Dr. Doğan AKSAN ve Prof. Dr. Halûk İPEKTEN'den kurulu jüri huzurunda savunup, "Edebiyat Doktoru" unvanını alır.

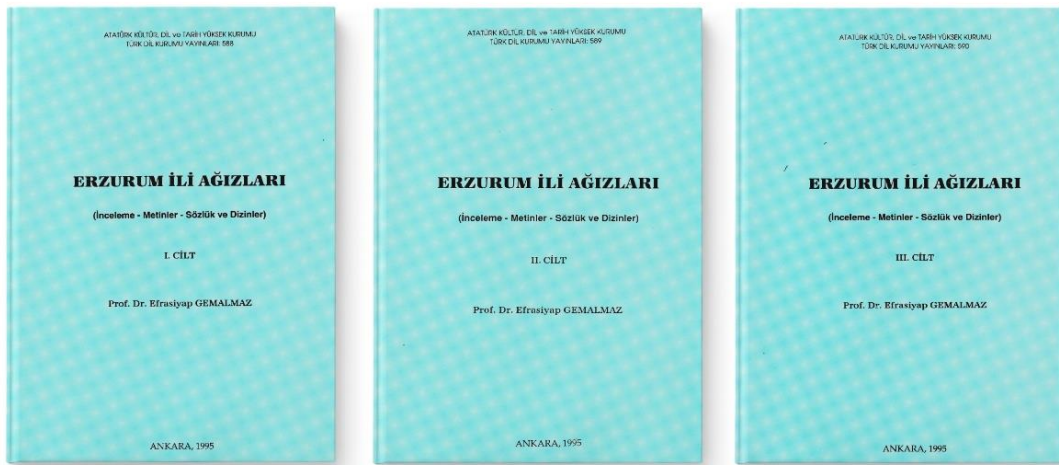

Foto 13, 14, 15: GEMALMAZ'ın *Erzurum İli Ağzları* adlı doktora tezinin basılmış hâlinin kapak görüntüleri

GEMALMAZ, 1978-1979 ders yılında Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerine Eski Türkçe, Türk Dil Bilgisi ve Dil Bilimi dersleri verir.

Doktora sonrasında çalışmalarını daha ziyade Standart Türkiye Türkçesi üzerinde yoğunlaştıran GEMALMAZ, 04.7.1981 tarihinde "Yardımcı Doçent" olur.

18.10.1982 tarihinde "*Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin Formanlarının Enformatif Değerleri ve Bu Değerlerin İhtiyaç Hâlinde Bu Dilin Gelişimine Muhtemel Etkileri*" adlı "doçentlik tezi", Prof. Dr. Hasan EREN, Prof. Dr. Muharrem ERGİN, Prof. Dr. Talat TEKİN, Prof. Dr. Doğan AKSAN ve Prof. Dr. Vecihe HATİPOĞLU'ndan kurulu jüri tarafından reddedilir.

GEMALMAZ, arkadaşlarının ve dostlarının teşvikiyle yıllar sonra doçentlik için tekrar başvurur; 06.11.1987 tarihinde, “Doçent” unvanını alır; 09.3.1988 tarihinde Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ana Bilim Dalında “Doçentlik Kadrosu”na atanır.

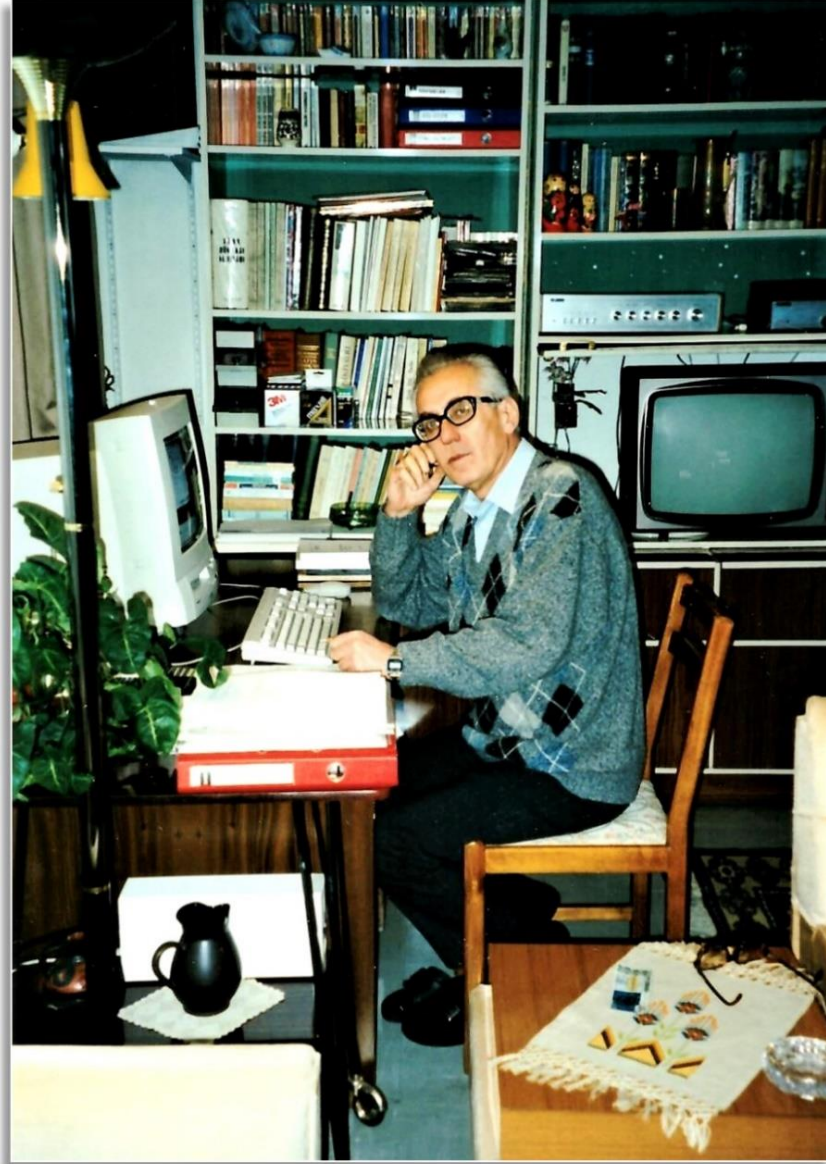

Foto 16: Efrasiyap GEMALMAZ kendisiyle âdeta bütünleşen bilgisayarının başında (Atatürk Üniversitesi lojmanları / Erzurum)

1989 yılında YÖK tarafından Türk Dil Kurumu Üyeliği'ne seçilir. Türk Dil Kurumunda bir süre, Ağız Araştırmaları Bilim ve Uygulama Kolunda “başkan”, üyeliği bitinceye kadar da Dil Bilimi Bilim ve Uygulama Kolunda “üye” olarak görev yapar.

Efrasiyap GEMALMAZ, 1992 yılında, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Türkiyat Araştırmaları Enstitüsüne "Müdür" olarak atanır; 26. 02. 1993 tarihinde "Türk Dili Profesörü" olur.

GEMALMAZ, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü olarak 2001 yılına kadar çalışır. Onun müdürlüğü döneminde Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi yayımlanmaya başlar⁸; pek çok orijinal eser bilim dünyasıyla buluşur; ulusal ve uluslararası bilimsel faaliyet (kongre, sempozyum, panel, konferans) gerçekleştirilir.

Atatürk Üniversitesinde binlerce öğrenci yetiştiren, birçok akademisyene hocalık, danışmanlık ve kılavuzluk eden; yaptığı orijinal çalışmalarla ve yazdığı eserlerle âdeta çığır açan Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, 6.11.2001 tarihinde emekliye ayrılır.

Foto 17: GEMALMAZLAR, ailece tatilde

⁸ Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Efrasiyap GEMALMAZ'ın yönetiminde 18 sayı yayımlanır. Derginin hazırlanmasında ve basımında GEMALMAZ'ın öğrencileri ve asistanları (Prof. Dr.) Cengiz ALYILMAZ'ın, (Doç. Dr.) Semra ALYILMAZ'ın, (Prof. Dr.) Osman MERT'in ve Enstitü Sekreteri Muammer AKPINAR'ın büyük katkıları olur. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2012-2016 yılları arasında enstitü müdürlüğü yapan Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'ın ve enstitü müdür yardımcılığı yapan Prof. Dr. Osman MERT'in gayretleriyle hem ULAKBİM'de ve birçok tarama grubunda dizinlenmeye hem de elektronik / sanal ortamda yayımlanmaya başlar.

*Foto 18: GEMALMAZLAR Dadaşlar Diyarı,
Baba Ocağı Erzurum'da (Terkini'de) kır gezintisinde*

Foto19: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU ile⁹

Foto 20: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ ve Prof. Dr. Yavuz AKPINAR¹⁰ yıllar sonra Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde

⁹ GEMALMAZ, seçkin ve saygın bilim adamı Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU ile Atatürk Üniversitesinde uzun yıllar birlikte çalışmış; 9 yıl da aynı odayı paylaşmıştır. Değerli Hocalarım, hem birbirleriyle hem de Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü ile ilgili son derece kıymetli bilgilere sahiptirler.

¹⁰ GEMALMAZ, seçkin ve saygın bilim adamı Prof. Dr. Yavuz AKPINAR ile Atatürk Üniversitesinde uzun yıllar birlikte çalışmış; AKPINAR'la Türk Dünyası, çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları ile ilgili görüş alışverişinde bulunmuş; ortak çalışmalar gerçekleştirmiştir.

• **Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın Kitapları:**

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın eserleri şunlardır (Gemalmaz, 2010: XVII-XIX):

(Hüseyin AYAN, Banıççek KIRZIOĞLU ve İkrâm KAYAER ile birlikte), *Seyfettin ÖZEGE Bağış Kitapları Kataloğu I-IV*, Erzurum, 1964.

Türkiye Türkçesinin Açıklamalı Ekler Dizini Üzerine Bir Deneme, Strasbourg, 1967.

Eski Türkçenin Ekliği Denemesi, Erzurum, 1971, 1990, (VIII+43 s.).

Erzurum İli Ağızları I-II-III C., Erzurum 1978, Ankara, 1995. (I. Cilt: XXIV+410 s.+ 8 Harita; II. Cilt: 245 s.; III. Cilt: 381 s.+ 8 Harita).

Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin Formanlarının Enformatif Değerleri ve Bu Değerlerin İhtiyaç Hâlinde Bu Dilin Gelişmesine Muhtemel Etkileri, Erzurum, 1992, (XV+187+17 s.).

Çağdaş Azeri Türkçesi Metinleri Antolojisi, Erzurum, 1985, (XLV + 171 s.).

Türkmençe Metinler, Erzurum, 1987, (VII+43 s.).

Eski Türkçe (Köktürk-Uygur-Karahanlı Türkçeleri) Metinleri Antolojisi, Erzurum, 1992, (IX+77 s.)

Dil Bilimi Alanında Bilgisayar Kullanımı, Erzurum, 1990, (52 s.)

(Dr. Abdurrahman TARİKTAROĞLU ile), *Türkçe Sözlük'ün Ters Dizimi*, Erzurum, 1998, (VII+ 384 s.); Eserin II. Baskısı: Belgin AKARSU ve Abdurrahman TARİKTAROĞLU ile), *Türkçe Sözlük'ün Ters Dizimi*, Ankara, 2004).

Türkçenin Derin Yapısı, Ankara, 2010, (25+574 s.), yay. haz. C. ALYILMAZ - O. MERT.

• **Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın Doktora Öğrencileri:**

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın doktora tezlerini yönettiği / danışmanlıklarını yaptığı kişilerden birkaçı şunlardır: Prof. Dr. Mukim SAĞIR, (merhum) Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK, Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ, Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ, Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR, Prof. Dr. Funda KARA, Prof. Dr. Feridun TEKİN, Prof. Dr. Bedri SARICA...

• **Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ’la 35 Yıl:**

İnsanların hayatlarında anneleri, babaları, kardeşleri, çocukları ve birinci dereceden yakınları dışında onların üzerlerinde derin tesirler bırakan çok önemli kişiler vardır. Bunlar insana aileden olanlar kadar; kimi zaman da onlardan daha yakın olurlar. Benim hayatımda da ailemden ve yakınlarımdan sonra üzerimde en fazla emeği ve hakkı olan kişi hiç kuşkusuz ki, Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ’dır.

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne 1982 yılında öğrenci olarak başladığımda bizden önceki sınıflarda okuyan arkadaşlarımızın bilgisi ve birikimi kadar dersleri işleme şekli ve esprileriyle de adından söz ettikleri Efrasiyap GEMALMAZ Hoca’yı ben de henüz birinci sınıfta iken tanıdım. Birinci sınıfta okurken (önceleri merak ettiğim; sonra da derslerini dinlemekten zevk aldığım için) bir üst sınıftaki arkadaşlarımla birlikte fırsat buldukça Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in derslerine girdim. Efrasiyap GEMALMAZ Bey, ikinci sınıfta Eski Türkçe ([Kök]Türkçe, Uygurca ve Karahanlıca); üçüncü sınıfta Çağdaş Türk Lehçeleri; dördüncü sınıfta ise Cümle Bilgisi derslerimize girdi.

Eski Türkçe dersleri ve Hocamız’ın Türkçenin derin yapısını daha iyi öğretebilmek için kullandığı oklama yöntemi bütün arkadaşlarımız gibi beni de etkilemiş; matematiğe ve fen bilimlerine olan ilgim dolayısıyla da Hocamız’ın dersleri çok hoşuma gitmişti.

Birçok arkadaşımıza Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in dersleri ağır geliyordu. Bizim sınıfımız 118 kişiydi. Hocamızın dersinden tekrara kalan ve dersi tekrar almak zorunda olan arkadaşlarımızla birlikte sınıf mevcudu çoğu zaman 130 kişiyi buluyor; Hocamız da yoklama hususunda hoşgörülü davranıyordu. Hocamız’ın hoşgörülü tavrına rağmen hiçbir dersini kaçırmıyor; dersleri âdeta ipe çekiordum.

Eski Türkçe Dönemi’ne ve çağdaş Türk lehçelerine ait metinleri yazıldıkları alfabelerle öğrenmek; eski Türk kültür ve uygarlığına ait bilgileri orijinal kaynaklarından hareketle edinmek, sözcüklerin kökenine, Türkçe söz diziminin inceliklerine dil biliminin ve matematiğin imkânları çerçevesinde ulaşmak bana apayrı bir zevk veriyordu. Derslerine gösterdiğim ilgi Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in dikkatini çektiği için ikinci sınıfın ikinci döneminde beni odasına çağırırdı ve bana “*Eski Türkçenin Sözlüğü*”nü tez olarak hazırlatmak istediğini söyledi. Ben de “toyluk”tan hiç düşünmeden bunu kabul ettim. Hocam, bana: “*Sen neyi kabul ettiğinin farkında mısın?*” diye sordu. “*Eski Türkçe Dönemi’ne ait bütün eserleri tarayacaksın ve bu sözlüğü öyle hazırlayacaksın*” dedi. Ben de “*Evet Hocam, anladım; ben bu sözlüğü hazırlarım ama kaynak kitaplar bende yok. Acaba bütün kaynaklar kütüphanede var mı?*” diye sordum.

Hocam, “*merak etmememi, temin edemeyeceğim kaynaklar konusunda bana yardımcı olacağını*” söyledi ve bulamayacağımı düşündükleri kaynakları da bana önceden verdi. Üçüncü sınıfın sonunda sözlüğü bitirip Hocam’a teslim ettim. Hocam, bitirme tezi olarak hazırladığım sözlüğü çok beğendi ve Edebiyat Fakültesi Yayınları arasından yardımcı ders kitabı olarak basılmasını sağladı.

Eski Türkçenin Lügati’nin yayımlanmasından sonra hocalarım ve arkadaşlarım bana geleceğin asistanı olarak bakmaya başlamışlardı. (Doğrusunu söylemek gerekirse o yıllarda nasıl asistan olduğumu bile bilmiyordum).

Okulumun bitmesinin ardından Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in ve (merhum) Prof. Dr. Şerif AKTAŞ Bey’in yönlendirmeleriyle önce yüksek lisansa başladım; ardından da 1987 yılında Eski Türk Dili alanında Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in asistanı oldum. Kadrom Şerif AKTAŞ Bey’in Bölüm Başkanı olarak görev yaptığı Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde idi. Yüksek lisans ve doktora öğrenimimi Edebiyat Fakültesinde yapıyor; vaktimin büyük bölümünü Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in yanında geçiriyordum.

Yüksek lisans ve doktora öğrenimim sırasında Efrasiyap GEMALMAZ Bey’den (Kök)türkçe, Uygurca, söz dizimi, ağız bilimi ve bilgisayarlı dil bilimi¹¹ dersleri aldım. Derslerde birkaç arkadaşımız daha vardı ancak onlar çoğunlukla ders süresince Hoca’nın yanında bulunur; sonra giderlerdi. Ben mümkün olduğunca Hoca’yla vakit geçirir; kendilerine her konuda sorular sorar; engin bilgilerinden ve birikimlerinden yararlanmaya çalışırdım. Hocam’la geçirdiğim her an benim için “özel ders” niteliği taşıyordu; kendilerinden eşsiz bilgiler ediniyordum.

Doktora tezime ilgili konu belirleme zamanı geldiğinde Hocam: “*Cengiz, biliyorsun; Hocam René GIRAUD’ya verilmiş bir söz var. Sen “Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi”ni tez olarak hazırlayacaksın*” dedi. Hocam’ın, Fransa’da bulunduğu yıllarda yakından tanıdığı ve birlikte çalıştıkları ünlü Türkolog Prof. Dr. René GIRAUD, Hocam’a *Türkiye’ye döndüğünde bir asistan almasını ve “Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi”ni tez olarak hazırlatmasını* söylemiş. Hocam da René GIRAUD’ya vermiş olduğu sözü tutup bana bu konuyu tez olarak verdi.

¹¹ Asistanlık yaptığım yıllarda görevli olduğum fakültenin dekanlığını yapan (merhum) Prof. Dr. Şerif AKTAŞ, dil bilimi dersleri almam için beni (merhum) Prof. Dr. Doğan AKSAN Bey’le görüşmeye göndermişti. Doğan AKSAN Bey, kendisiyle görüştüğümde Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ’ın öğrencisi olduğumu söyleyince bana çok sıcak davranmış; kendilerinden dil bilimi dersleri almak ve geçici görevlendirmeye Ankara’ya gelmek istediğimi öğrenince de “*Dil bilimi Türkiye’de henüz emekleyen bir çocuk... Efrasiyap Bey de bu çocuğun öne doğru atılmış elidir. Birçok kişi gibi ben de Efrasiyap Bey’den çok şey öğreniyorum. Bu benim odamın açarı (anahtarı); istediğin zaman gel ve çalış. Ancak Efrasiyap Bey varken benden ders alman ayıp olur. Sen şimdi Erzurum’a geri dön; Efrasiyap Bey’e de dekanınız Şerif AKTAŞ Bey’e de selamlarımı söyle. Onlara benim sana söylediklerimi aynen ilet. Sen Efrasiyap Bey’in yanından hiçbir zaman ayrılmı ve onun değerli bilgilerinden de yararlanabildiğin kadar yararlan!*” demişti.

Hocam, tez konusunu belirledikten sonra tezimle ilgili bilgi ve doküman edinmek üzere beni önce Türkiye'deki birbirinden değerli bilim adamlarına, alanın etkin ve yetkin hocalarına gönderdi. Hocalarla randevu alıp tek tek görüştüm. Ankara'da görüştüğüm alanın seçkin ve saygın hocalarından biri "*Orhun Yazıtları'yla ilgili ne yapılacaksa ben yapıp bitirdim. Sen Orhun Yazıtları'nın neyini yapacaktıydın? Git kendine başka konu seç ve onu çalış*" dedi. İstanbul'da görüştüğüm bir başka seçkin ve saygın hoca ise "*işlerinin çok olduğunu ve bu sebeple bana yardımcı olamayacağını*" söyledi.

Türkiye'deki bilim adamlarıyla görüşmelerimden bir netice alınamayınca Hocam, "*zor olanın güzel olan olduğu*"nu, "*erdemli insanların zor olanı tercih ettikleri*"ni, "*risk al(a)mayanların hiçbir şey yapamayacakları*"nı söyleyip bana (o dönem Sovyetler Birliği sınırları içinde bulunan) ülkelere gitmemi önerdi. Hocam'ın yönlendirmesi ve açtığı ufuk sayesinde Rusya Federasyonu'na ve ata dede Türk yurtlarına gitme; birbirinden kıymetli bilim insanlarıyla tanışma, bilgiyi kaynağından öğrenme ve edinme imkânı buldum. Eğer o yıllarda Hocam bana Sovyetler Birliği sınırları içinde kalan ülkelerdeki bilim adamlarıyla görüşmeye gitmemi önermemiş olsaydı, A. ABDIRAZAKOV, A. AMANJOLOV, A. M. MEHERREMOV, A. M. ŞÇERBAK, A. RÜSTEMOV, C. CEFEROV, Ç. CUMAGULOV, D. D. VASİLYEV, E. KADJIBEK, E. KAYDAROV, E. R. TENİŞEV, E. RECEBOV, E. ŞÜKÜRLÜ, G. ABDURRAHMANOV, G. AYDAROV, K. KONKOBAYEV, K. SADIKOV, M. NİMET¹², S. KLYAŞTORNIY, S. SIDIKOV, V. HACILAR¹³, V. MAHPİROV UYGUROĞLU, Y. MEMMEDLİ... gibi bilim insanlarını tanımayacak; onların değerli bilgilerinden, önerilerinden ve eserlerinden istifade edemeyecek; eski Türk yazıtlarıyla ilgili hangi çalışmaların yapıldığını, hangi çalışmaların yapıl(a)madığını ve hangi çalışmaların yapılması gerektiğini de bilemeyecektim.

1994 yılında "*Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*" adlı doktora tezimi tamamlayıp savundum. Hocam tezimin kitap hâlinde yayımlanmasını ve ilgilileriyle buluşmasını çok

¹² Hem tezimle ilgili kaynak toplamak hem de (Kök)türk harfli yazıtlarla ilgili araştırma ve incelemeler yapmak üzere yola çıktığımda evinin kapısını ve kütüphanesini bana açan; engin bilgi ve birikimiyle bana yol gösterip epigrafyanın (yazıt biliminin) ilkelerini ve inceliklerini öğreten; alandaki birçok bilim insanıyla tanışmamı sağlayan; yazıtlarla ilgili pek çok kaynağa ulaşmama vesile olan "Ana"m, Hocam Prof. Dr. Meşedihanım NİMET'i rahmetle ve şükranla anıyorum.

¹³ Aslında bir folklor araştırmacısı olan ancak Gürcistan'da, Azerbaycan'da, Kafkaslar'da ve Türk Dünyası'nın farklı bölgelerinde Türk dilinin kaynaklarıyla ilgili birçok alan araştırmasına imza atan ve bana da tezimle ilgili arşiv ve alan araştırmalarında engin bilgisi ve birikimi ile rehberlik eden Ağabeyim, Hocam, Ord. Prof. Dr. Valeh HACILAR'ı da rahmetle ve şükranla anıyorum.

istiyordu. Tezimde gerekli düzenlemeleri yapıp (her türlü masrafını kendim karşılayarak) kitap hâlinde bastırdım.¹⁴

Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi, içeriği ve yöntemi bakımından alışılmışın dışında özellikler taşımaktaydı. Çünkü kitap modern dil biliminin bakış açısıyla, GEMALMAZ'ın yönetiminde, onun özgün görüşleri ve eserleri ışığında hazırlanmıştı.

Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi yayımlandıktan sonra (dille ilgili çalışmalarını geleneksel anlayışla sürdüren dil bilginleri tarafından anlaşılammış olsa da) Türkiye'de söz dizimi ile ilgili pek çok çalışmaya kaynak teşkil etti. Bu kitabın sistemi yüksek lisans ve doktora tezlerine örnek oldu. Birçok bilim adamı bu kitapta yer alan bilgilerden ve tasniflerden hareketle Türkçedeki görevli ve anlamlı dil öğeleriyle, hâl ekleriyle ve cümle bilgisiyle ilgili bilgilerini gözden geçirmek ve değiştirmek zorunda kaldı. Bu kitabın sistemi ve içeriği birçok bilim insanının birbirinden güzel makaleler yazmalarına ve bildiriler sunmalarına vesile oldu.¹⁵

Foto 21, 22: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın açtığı ufuk sayesinde tarafımdan hazırlanan *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi* ve *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu* adlı kitapların kapaklarının görüntüleri

¹⁴ Doktora sonrasında da Hocam'ın rehberliğinde birçok çalışma yaptım. (Kök)türk harfli yazıtlara, eski Türk kültür ve uygarlığına ait bilgileri, belgeleri, bulguları, metinleri ve görüntüleri kitaplar hâlinde yayımlayarak geniş kitlelere ulaştırdım. Hazırlamış olduğum kitaplar büyük ilgi gördü; yurt içinde ve yurt dışında birçok ödüle layık görüldü. Hem tek başıma hem de ekip arkadaşarımla birlikte elde ettiğim başarılar bizler kadar Hocam'ı da mutlu etti ve gururlandırdı. Valeh Hacılar Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Derneği, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen nitelikli projeler ve farklı konularda yazılmış alanda "ilk olma özelliği taşıyan kitaplar"... Hocam'ın bizlere kazandırdığı ufuk, çalışma disiplini ve ekip olma bilinci sayesinde ortaya çıktı.

¹⁵ Söz konusu bilim adamlarının çok azı bu kitaba atıfta bulundu; büyük bir kısmı bu kitabı görmezden geldi. Bazı bilim insanları ise kitaptan aldıkları bilgileri kendilerine mal etti. Kitaba atıfta bulunsalar da bulunmasalar da kitabın işlevini yerine getirmiş olması sevindiriciydi.

Türkoloji her ne kadar kapsamlı bir bilim dalı olsa da aslında Türkologların her birinin birer ihtisas alanı vardır. Bu alanlar da bellidir; *eski, yeni, orta, çağdaş, dil, edebiyat...* diye ayrılır. Kimse de kolay kolay kendi alanının dışına çık(a)maz. Bu alanların çoğunda bilimsel faaliyetler geleneksel anlayışla ve yöntemlerle sürdürülür. Yazılan eserlerde de özgün düşüncelerden ziyade “alıntılar” / “nakiller” ağırlıktadır.

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, Türkoloji'nin “nakilcileri”nden değil; “akılcıları”ndandır. Yani o, “usta malı satanlar”dan değil; çekirdekten yetişen, çığır açan gerçek bilim adamlarından biridir. Zira o, alışılmış bilim adamı portresi dışında tavır sergileyen, Türkoloji'nin her alanında öncü çalışmalar gerçekleştiren, kılı kırk yararcasına bilimsel hassasiyete sahip olan bir bilim adamıdır. Bilim felsefesinin “*Bilimde kesin doğru yoktur; doğru, doğrusu bulununcaya kadar doğrudur.*” temel ilkesi onun bilimsel anlayışının temelini oluşturmuş; onu dil bilimi alanında yeni yeni şeyler üretmeye sevk etmiştir.

Ortaya konulan her yeni bilgi, üretilen her ürün eğer hedef kitlesi / alıcısı buna hazır değilse tepkilere neden olur. Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın yazdıkları da, yaptıkları da, bilim adına ortaya koydukları da ne yazık ki çoğunlukla böyle olmuştur. Bilim insanlarının çoğu onu anlamamış; onun modern dil bilimin bakış açısıyla yazdıklarına değil; geleneksel dil bilgisi anlayışıyla yazılanlara itibar etmiştir. Onun doktora tezi (*Erzurum İli Ağızları*) pek çok kişi tarafından örnek alınmış hatta kopyalanmış olsa da; doçentlik ve profesörlük için hazırlanmış olduğu çığır açacak nitelikteki kitaplarının adları yalnızca bir iki doktora öğrencisi tarafından bilinen eserler olarak kalmıştır.

Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin Formanlarının Enformatif Değerleri ve Bu Değerlerin İhtiyaç Hâlinde Bu Dilin Gelişimine Muhtemel Etkileri adlı eseri ile 1982 yılında doçentlik sınavına başvurmuş; bilgisayarlı dilbilim çalışmalarının önünü açacak olan bu muhteşem eser anlaşılmayarak “Başarısız” olarak değerlendirilmiş; Hocam sınavı kaybetmiş; kitap da ne yazık ki

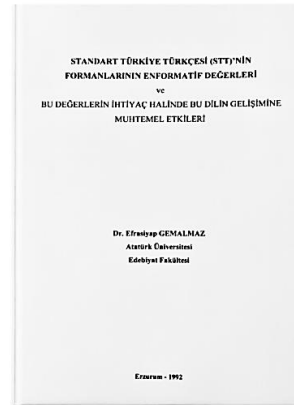

Foto 23: GEMALMAZ'ın doçentlik çalışmasının kitap hâline dönüştürülmüş şeklinin kapağının görüntüsü

unutulup gitmiştir.¹⁶

Hocaların Hocası Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, 06.11.2001 tarihinde emekliye ayrıldı.

Emeklilik sonrasında sağlık sorunları (yüksek tansiyon) sebebiyle doğup büyüdüğü ve çok sevdiği İpek Yolu şehri, bilim, kültür ve medeniyet merkezi, Dadaşlar diyarı Erzurum'dan ayrılıp Ankara'ya yerleşen GEMALMAZ, kış aylarını Ankara'da yaz aylarını ise İstanbul'da geçirmektedir.

Foto 24: GEMALMAZLAR, uzun yıllar görev yaptıkları Atatürk Üniversitesi¹⁷ emeklilik sonrasında ziyaret ederlerken

¹⁶ Efrasiyap GEMALMAZ, *Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin Formanlarının Enformatif Değerleri ve Bu Değerlerin İhtiyaç Hâlinde Bu Dilin Gelişimine Muhtemel Ektileri* (Erzurum, 1992; XV+187 s.) adlı eserini aradan 10 yıl geçtikten sonra sınırlı sayıda da olsa yayınlamış; eserin sonuna Prof. Dr. Vecihe HATİBOĞLU, Prof. Dr. Hasan EREN, Prof. Dr. Muharrem ERGİN, Prof. Dr. Talat TEKİN ve Prof. Dr. Doğan AKSAN tarafından yazılan "Raporlar"ı da eklemiştir.

¹⁷ Atatürk Üniversitesi, Türkiye'deki üniversiteler içinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Bugüne kadar binlerce akademisyen yetiştiren, on binlerce öğrenci mezun eden ve bugün (örgün öğretimde ve açık öğretimde) öğrenci sayısı 300 bini aşan; 23 fakültesi, 8 enstitüsü, 16 araştırma merkezi; 2 yüksekokulu, 12 meslek yüksekokulu bulunan Atatürk Üniversitesi, Türkoloji çalışmalarının da hem Türkiye'deki hem de dünyadaki en önemli merkezlerinden biridir. Dil bilimi, ağız bilimi, Türk halk bilimi, dil tarihi ve Eski Türk Dili alanlarında Atatürk Üniversitesinde yapılan çalışmalar ve yayımlanan eserler Türkoloji'de ilk ve öncü niteliği taşımaktadır. Türkiye'deki pek çok üniversitenin Türkoloji Bölümü de Atatürk Üniversitesinde yetişen öğretim üyeleri tarafından kurulmuştur. (Atatürk Üniversitesinde yetişip başka üniversitelere giden ve gittikleri üniversitelerde Türkoloji kürsüleri açan öğretim üyeleri ve bunların çalışmaları da ciddi bir tez konusu olabilecek niteliktedir).

Foto 25: GEMALMAZLAR Erzurum'daki evlerinde

Foto 26: GEMALMAZLAR Aziziye Tabyaları 'nda

Foto 27: GEMALMAZ öğrencisi ALYILMAZ ile(Erzurum - Palandöken)

Hocam emekliye ayrıldıktan sonra, onun akademik hayatı boyunca yazıp yayımladığı ve yazdığı hâlde yayınlamadığı makalelerini ben ve meslektaşım (Prof. Dr.) Osman MERT bir araya getirip *Türkçenin Derin Yapısı* (Ankara, 2010) adıyla yayımladık. Bu kitap yayımlandığında Hocamın çok mutlu olduğunu görünce bizler de çok sevindik ve mutlu olduk.¹⁸

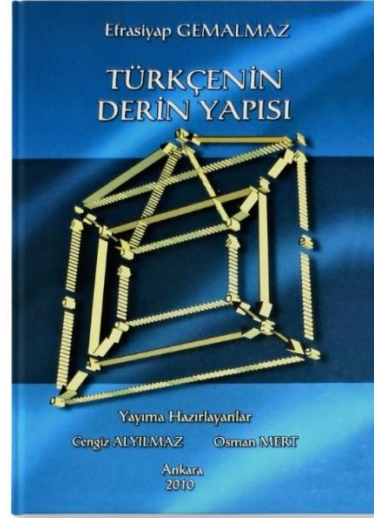

Foto 28: *Türkçenin Derin Yapısı* adlı kitabın kapağının görüntüsü

Aradan yıllar geçti... T.C. Cumhurbaşkanlığı 2017 yılını “*Dilimiz kimliğimizdir!*” parolasıyla “Türk Dili Yılı” ilan etmiş; Türk Dil Kurumu da bu bağlamda Türk Dili’ne hizmet eden bilim adamlarına ödül vermeyi kararlaştırmıştı. Türk Dil Kurumu Başkanlığının ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığının önerileri sayesinde Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ da “Türkiye’de ilk bilgisayarlı dil bilimi çalışmalarını başlatan kişi” olarak ödüle layık görüldü.¹⁹

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, T.C. Cumhurbaşkanlığı tarafından yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından verildiği için ödül almayı kabul etti; ödülü almaya da eşiyile birlikte gitti. Ödülü alıp platformdan indikten sonra pek çok öğretim üyesi Hoca’nın yayına gelerek “*Hocam, sizi ödül alırken görmek ne büyük mutluluk... Size ödül verilmiş olması ne kadar anlamlı ve ne kadar güzel... Ülkemizde bu ödülü hak edenlerin başında geliyorsunuz...*” dediler. Evet, tebrik sırasında söylenen cümleler her şeyi çok güzel özetliyordu. İçimden işte o

¹⁸ *Türkçenin Derin Yapısı* yayımlandığında konuyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında 250 kişiye gönderdik. Kitabı alıp inceleyen bilim insanları kitabın yayınlanmasından duymuş oldukları memnuniyeti ifade ettiler. Sınırlı sayıda basılan ve çok kısa sürede tükenen kitabın TDK tarafından yeniden basılması Türkçe dil bilgisi ve dil bilimi çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

¹⁹ Efrasiyap GEMALMAZ Bey, aslında kendisi ile ilgili övgüleri de ve ödülleri de pek umursamayan bir mizaca sahiptir. *Türkçenin Derin Yapısı* adlı eseri 2010 Yılı Türkiye Yazarlar Birliği Dil Araştırmaları Ödülü’ne layık görüldüğünde ödülü almaya gitmemiş; ödül, öğrencisi Prof. Dr. Zikri TURAN ve meslektaşı Prof. Dr. Vahit TÜRK tarafından alınıp kendilerine iletilmiştir.

an ister istemez şu cümleler geçti: “*Ahh keşke bu ödül 30-40 yıl önce verilseydi... Türkiye’de Türklük bilimi ve bilgisayarlı dil bilimi çalışmaları şimdi nerelerde olurdu?...*”

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin efsane hocası, öğrencilerine bilgi aktarmak için merdivenlerin basamaklarını ikişer üçer çıkan, alışılmışın dışındaki bilgileri alışılmışın dışında yöntem ve tekniklerle öğrencilerine aktaran, kahkahaları ve esprileriyle arkadaşlarının ve öğrencilerinin neşe kaynağı olan Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ, ödülü alırken eski hâlimden artık uzaktı. Son yıllarda yaşamış olduğu ciddi sağlık sorunları Hoca’yı belli ki çok yormuştu...

Hocam, eşi İnci GEMALMAZ Hanımefendi²⁰ ve ben ödül töreni sonrasında yalnız kaldığımızda ben de kendilerine: “*Hocam, bu ödülünden dolayı neler hissediyorsunuz?*” diye sordum. Bana: “*Cengiz sen beni biliyorsun; ben bu tür şeylere pek itibar etmem. Ama Allah razı olsun; beni de bu ödüle layık görmüşler; ben de gelip aldım. Yıllardır görmediğim arkadaşlarımı ve dostlarımı bir arada gördüm; hasret giderdim ve çok mutlu oldum. Aslında benim en büyük ödülüm sizlersiniz. Allah’a ne kadar şükretsem azdır. Beni anlayan ve seven çok iyi bir eşim; vefalı çocuklarım, öğrencilerim, arkadaşlarım yani sizler varsınız. Sen Eski Türk Dili ile ilgili, yazıtlarla ilgili hayallerimi; Osman da (MERT)²¹ bilgisayarla ilgili hayallerimi gerçekleştirdiniz. Daha Allah’tan ne isteyeyim. Hep derim ya “Çok şükür; öğrencilerimin öğrencisi oldum”... Cengiz can, hayat bir oyun; biz de bir şekilde rolümüzü yerine getirip gidiyoruz.” diye duygularını ifade etti.*

Hayata ve bilime dair farklı fikirleri ve farklı bakış açısıyla binlerce insana ufuk açan, binlerce öğrenci yetiştiren, yaratılanı Yaratan’dan ötürü sevmeyi becerebilen, hoşgörünün, alçakgönüllülüğün, beyefendiliğin, nezaketin, zarafetin adı ve adresi, Yunus mizaçlı, gerçek bilim adamı... Hocam Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ’ın 80. yaşını şahsım, Valeh Hacılar Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı, Uluslararası TEKE Derneği, Uluslararası TEKE Dergisi mensupları adına kutluyor; Hocamız’a eşi İnci GEMALMAZ Hanım’la, çocukları Ayşe Hanım’la ve Emre Bey’le, kardeşleri Ersan Bey’le ve Ayten Hanım’la ve bütün sevdikleriyle sağlık, huzur ve mutluluk dolu nice yıllar geçirmesini diliyorum.

²⁰ Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Bey’in Değerli Eşi İnci GEMALMAZ Hanımefendi de benim üniversitede okuduğum yıllarda Fransızca Hocam olmuşlardır. Efrasiyap GEMALMAZ Bey’le olan yakın ilişkim, Hocam İnci Hanım’la da geçmişten bugüne kadar hep aynı şekilde olmuştur. Beni kendi çocuklarından ayrı görmeyen, bana her zaman bir abla ve bir anne sıcaklığı gösteren Hocam İnci GEMALMAZ Hanımefendi’ye minnettarım.

²¹ 1971 Mersin (Erdemli) doğumlu olan; bu satırların yazarının danışmanlığında “*Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi*” adlı doktora tezi hazırlayan; hâlen Atatürk Üniversitesinde görev yapan; Eski Türk Dili alanında çalışan ve birbirinden değerli eserleri [*Ötüken Uygur Dönemi Yazıtlarından Tes – Tariat – Şine Us*, (Ankara, 2009); *Köli Çor Yazıtı ve Anıt Mezar Kompleksi*, (Erzurum, 2015)] bulunan Prof. Dr. Osman MERT, aynı zamanda Türkçe eğitimi ve bilgisayarlı dil bilimi alanlarında da çalışmalar yapmaktadır.

*Foto 29: GEMALMAZLAR, “2017 Yılı Türk Dili Hizmet Ödülü”
sonrasında öğrencileri Cengiz ALYILMAZ ile (Foto: Bahadır GÜNEŞ)*

Kaynaklar:

- ALYILMAZ, C. (2001). Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın Hayatı ve Eserleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi -Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Özel Sayısı-*, 17, 1-8.
- ALYILMAZ, S. (2001). Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ'ın Hakkında Söylenenler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi -Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Özel Sayısı-*, 17, 9-21.
- ARAT, R. R. (1991). *Yusuf Has Hacib Kutadgu Bilig I Metin*. Ankara.
- GEMALMAZ, E. (2010). *Türkçenin Derin Yapısı*. Erzurum, yay. haz. C. ALYILMAZ - O. MERT.
<http://efrasiyap.tripod.com/ozgecmis/ozgecmis.html>